

Eesti Kohtunike Ühing

Hr Urmas Reinsalu
justiitsminister
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie 19.06.2018 nr 8-1/4336

Meie 09.07.2018

Arvamus kohtute seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kohta

Eesti Kohtunike Ühing (EKOÜ) tänab Justiitsministeeriumi võimaluse eest esitada omapoolne arvamus kohtute seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (edaspidi *eelnõu*) kohta. Asenduskohtuniku instituudi loomine eelnõu seletuskirjas märgitud eesmärgil asendada teenistusest ajutiselt eemalviibivat kohtunikku (ning seeläbi vähendada teiste kohtunike töökoormuse suurenemist) on EKOÜ hinnangul vajalik. Karjääri jooksul võib kohtunikel tekkida vajadus erinevatel elulistel põhjustel pikemaajaliselt teenistusest eemal viibida, nt lapsehoolduspuhkus, enesetäiendamise soov, pikaajaline haiguslehel viibimine jne. Seletuskirjas on põhjendatult märgitud, et kohtunike suurenenud töökoormus raskendab korrakohase õigusemõistmise tagamist kohtutes ning võib kaasa tuua kohtu menetluses olevate kohtuasjade menetlusaja pikeneda. Samas ei ole osad eelnõus esitatud lahendused EKOÜ hinnangul piisavalt läbimõeldud ja põhjendatud ning peame vajalikuks oma seisukohti alljärgnevalt lühidalt selgitada.

1. EKOÜ jääb sama seadusemuutmise väljatöötamiskavatsuse (VTK) kohta esitatud arvamus (23.01.2018 esitatud arvamus kohtute seaduse muutmise seaduse VTK kohta) märgitu juurde, et kohtuniku asendamine asenduskohtuniku poolt peaks toimuma ainult maa- või halduskohtus. Asenduskohtunikuks ringkonnakohtus peaks olema esimese astme kohtu kohtunik (st tavakohtunik). Sellisel juhul ei peaks asenduskohtunik tingimata vastama ka kohtute seaduse (KS) § 51 lg-s 1 sätestatud nõuetele (esimese astme kohtuniku nimetamisel asenduskohtunikuks ringkonnakohtusse võib olla küll vajalik kohtunikueksamikomisjoni lisahinnang kandidaadi vastavusest KS § 51 lg 1 p 1 nõuetele). Ringkonnakohtuniku asendamise tähtaja möödumisel saaks teda asendanud kohtunik jätkata teenistust ametikohal esimese astme kohtus, millel ta oli enne asenduskohtunikuks saamist. Kahjuks ei ole selle EKOÜ ettepanekuga eelnõu koostamisel arvestatud.
2. Eelnõu kohaselt tasutakse asenduskohtunikele ringkonnakohtuniku võrdväärset ametipalka ning 10% lisatasu (eelnõu p 23). EKOÜ hinnangul ei ole sellises suuruses tasu maksmine asenduskohtunikele põhjendatud. Selline lahendus loob olulise segaduse kohtunike palgakorralduses. Ringkonnakohtuniku palga (ja lisatasu) maksmine esimese astme kohtus töötavale asenduskohtunikele oleks sisuliselt sama tööd tegevate maa- ja halduskohtunike (n-ö tavakohtunikele) jaoks raskesti mõistetav ja põhjendatav. Juhul kui arvestada käesoleva arvamus esimeses punktis viidatud EKOÜ ettepanekut, ei oleks vajadust laiendada asenduskohtuniku ametile ringkonnakohtunikele esitatud nõudeid ning maksta ametipalgana ringkonnakohtuniku palka.

3. Samuti ei ole EKoÜ hinnangul põhjendatud eelnõuga kavandatav muudatus, kus asenduskohtunikul on õigus saada muutumatu suurusega lisatasu (10% ametipalgast, seletuskirja järgi isegi 15%). Eelnõu seletuskirjast järelduvalt makstakse lisatasu sisuliselt asenduskohtuniku valmisoleku eest vahetada (lühiajalise etteteatamisega) teenistuskoha ning kolida sellega seoses ka elukohta vahetada (millega võivad kaasneda kulud). Tegelikuses on kohtunikel juba täna võrdlemisi head kaugtöö tegemise võimalused, st kohtunikel on võimalik teha kodutööd ning käia kohtus kohal üksnes istungite ajal (asjade kollegiaalsel lahendamisel on see võimalus ilmselt mõnevõrra piiratum). Lisaks plaanib Justiitsministeerium lähiaastatel täielikult üle minna digitaalse toimiku süsteemile (st pabertoimik senisel kujul eeldatavalt kaob) ning arendada võimalusi menetlustoimingute tegemiseks videokonverentsi teel. Seega ei pruugi teenistuskoha vahetamine tingida asenduskohtunikele vajadust vahetada elukohta.

Lisaks on kõige suurema kohtunike arvu ja kõige suurema töökoormusega kohus Eestis olnud Harju Maakohus ning tõenäoliselt jääb see nii ka prognoositavas tulevikus. Seega on eeldatavalt kõige suurem kohtunike asendamise vajadus just Harju Maakohus ning enamik asenduskohtunike hakkab töötama Tallinnas. Juhul kui Tallinnas elav asenduskohtunik (kes on juba palgalisaga harjunud) peaks olema mingil hetkel tegelikuses kohustatud teenistuskoha vahetama ja nt Võrus teenistusse asumata, ei saa ta elukoha vahetusel enam täiendavat raha, mis talle tegelikult ja äratuntavalt teise elukoha üürimise kulud jms kompenseeriks. Sellises olukorras on arvestatav tõenäosus, et asenduskohtunik, kellele teise piirkonda kolimine ei sobi, üldse lahkub ametist. Nii võib kohtusüsteem hoopis kaotada kohtuniku, kellesse on süsteem panustanud ja kes oma kogemustest tulenevalt suudaks paremini ja kiiremini õigust mõista.

4. EKoÜ arvates ei ole põhjendatud eelnõuga ette nähtud võimalus asenduskohtuniku liikumiseks üleviimise korras ringkonnakohtunikuks (eelnõu p 22). Kuigi üleviimise põhjendatuse üle saab Riigikohtu üldkogu igakordselt otsustada, võib kõnealune seadusemuudatus oluliselt ja põhjendamatult piirata esimese astme kohtunike karjäärivõimalusi ning vähendada maa- ja halduskohtunike töö motiveeritust. EKoÜ hinnangul peaks asenduskohtuniku ringkonnakohtunikuks nimetamine igal juhul toimuma avaliku konkursi korras. Eelnõu seletuskirjas toodud põhjendus, et asenduskohtunik peab ametisse nimetamiseks niikuinii vastama ringkonnakohtunikele esitatud nõuetele, ei ole selles aspektis veenev, sest kindlasti on ka maa- ja halduskohtunike hulgas selliseid kohtunike, kes sisuliselt nimetatud nõuetele vastavad, kuid üleviimise korras ringkonnakohtunikuks nimetamist taotlema ei saa.

Eelmärgitu põhjal leiab EKoÜ, et väljapakutud lahendus asenduskohtuniku tasustamise (ja karjäärivõimaluste) osas pingestab kindlasti suhteid kohtute sees, ei toeta ideed pikemaajalisest stabiilsest kohtuteenistusest ja on ebaõiglane juba ametisolevate kohtunike suhtes.

5. Kindlasti vajab EKoÜ hinnangul põhjalikumalt kaalumist ka kavandatav asenduskohtunike arv. Eelnõu seletuskirja järgi on plaanis esialgu nimetada viis asenduskohtuniku, kuid seletuskirjas ei ole esitatud kontrollitavaid argumente selle kohta, miks just taoline arv on eelnõu ettevalmistajate hinnangul optimaalne. EKoÜ hinnangul tuleb vältida olukorda, kus asenduskohtunike ametisse nimetatud rohkem kui neid tegelikult teenistusest eemalviivate kohtunike asendamiseks vaja oleks. See omakorda tooks kaasa põhjendamatult suure kohtusüsteemile. Nagu EKoÜ on juba ülalviidatud arvamusel kohtute seaduse muutmise seaduse VTK kohta rõhutanud, ei tohi asenduskohtuniku instituudi loomine kaasa tuua tavakohtunike teenistuskohade kaotamist või nende täitmata jätmist.
6. EKoÜ hinnangul on kaheldav, kas terminoloogiliselt on mõiste „asenduskohtunik“ kõige õnnestunum. Mõiste ei peegelda asjakohaselt institutsiooni (eriti eelnõus kirjeldatud kujul) olemust, st asenduskohtuniku vastutust, kompetentsi ja positsiooni kohtusüsteemis. EKoÜ

arvates tuleks kaaluda mõne teise termini kasutamist asenduskohtuniku institutsiooni tähistamiseks.

7. Samuti juhime tähelepanu, et eelnõuga kavandatakse KS § 76 täiendamist lõikega 6 (asenduskohtuniku lisatasu kohta), kuid nimetatud paragrahv on juba praegu kuuelõikeline, (kehtiv lõige 6 sätestab tasu saamise õiguse rahvusvahelistes institutsioonides töötamise eest).

Lisaks jääb EKoÜ-le arusaamatuks, miks ei ole eelnuga soovitud luua võimalust kohtunikele lisatasu maksmiseks tavapärase tööaja välisel ajal tehtud töö eest. Sellise regulatsiooni loomise vajadusele on EKoÜ korduvalt Justiitsministeeriumi tähelepanu juhtinud ning 14.12.2017 EKoÜ-le kooskõlastamiseks esitatud KS-i muutmise VTK järgi nimetatud lisatasu maksmist võimaldavate sätete loomist ka kavandati. Asenduskohtunike tasustamise küsimust ei ole EKoÜ arvates mõistlik lahendada eraldisesisvalt üksikküsimusena muudest kohtunikukonna tasustamist puudutavatest teemadest.

Austusega

(allkirjastatud digitaalselt)

Indrek Parrest
Esimees